

Ը Ն Դ Դ Ի Մ Ա Խ Ո Ս Ա Կ Ա Ն Կ Ա Ր Ծ Ի Զ

Եվա Մնացականյանի՝ «Հովհաննես Թումանյանի ստեղծագործությունները ժամանակի գրաքննադատական մտքի գնահատմամբ» խորագրով դոկտորական ատենախոսության վերաբերյալ

Թումանյանագիտությունը վաղուց արդեն մի մեծ գիտաճյուղ է, որի հիմքերը դրվել են մեծ գրողի ողջության օրոք առաջին տպագիր գործերի վերաբերյալ լույս տեսած գրախոսություններով ու հեղինակավոր մտավորականների գրավոր կարծիքներով և անցել է զարգացման 130-ամյա արդյունավոր ճանապարհ:

1890-ական թթ. սկզբնավորված այդ գիտաճյուղն իր անուրանալի նպաստն է բերել ոչ միայն մեծ գրողի կյանքի և ստեղծագործության ճանաչմանն ու գիտական գնահատմանը, այլև մեր ողջ ազգային գրականության ու մշակույթի արժևորմանն ու մտավոր վերելքի բնութագրմանը: Ահա մեր քննարկմանն է ներկայացված թումանյանագիտական մի նոր ձեռքբերում ևս՝ Եվա Մնացականյանի՝ «Թումանյանի ստեղծագործությունները ժամանակի գրաքննադատական մտքի գնահատմամբ» խորագրով ատենախոսությունը՝ բանասիրական գիտությունների դոկտորի գիտական աստիճանի հայցման համար:

Հայ գրականագիտության մեջ Ե. Մնացականյանը նորահայտ անուն չէ. այն սակավաթիվ բանասերներից է նա, որը չի բավարարվել թեկնածուական աստիճանով և պրպտող միտք ու եռանդուն աշխատասիրություն է դրսևորել թե՛ որպես բանիմաց ուսուցիչ և դասախոս, թե՛ որպես իր հրապարակած երկու մենագրություններով ու մի քանի տասնյակ հոդվածներով հայտնի նպատակասլաց գրականագետ-հետազոտող: Առավել գնահատելի է բնագրագետ-տեքստաբանի և ծանոթագրողի նրա ներդրումը Հովհ. Թումանյանի երկերի ակադեմիական տասնհատորյակի ընթացիկ հրատարակության մեջ: Միամիտներն ու չարամիտները կարող են բարձրաձայնել, թե մի մեծ բան չէ շուրջ 130 տարվա մամուլից, զանազան գրքերից ու ժողովածուներից հավաքել, կողք կողքի դնել և նկարագրել Թումանյանի ստեղծագործություններին վերաբերող առաջին գրախոսությունները, առաջնորդողները, հոդվածներն ու ուսումնասիրությունները, մենագրությունները: Մինչդեռ իրականում դա աշխատատար մեծ գործի երևացող մասն է միայն:

Շատ չխորանալով մանրամասների մեջ՝ ասենք, որ Ե. Մնացականյանը կատարել է տևական գրականագիտական-բանասիրական արդյունավետ աշխատանք՝ թումանյանագիտության սկզբնավորումը վավերագրելու, նրա արդյունքներն ի մի բերելու, դրանք գրականագիտության արդի նվաճումների դիտանկյունից համակարգելու և արժևորելով՝ նոր սերունդների սեղանին դրվելու իմաստով: Աշխատանք, որի համակողմանի ընդգրկունությունը այլ հանգամանքներում, Պ. Սևակի հետևությամբ, կարելի կլիներ վերնագրել «Թումանյանագիտության սկզբնավորումն ավի մեջ»:

Դյուրին չի եղել Թումանյանի գրական մուտքն ու ինքնահաստատման ուղին: Գաղտնիք չէ, որ օտար փիլիսոփայական ու հասարակական հոսանքների, արվեստի զանազան տեսությունների դրույթներով հագեցած ժամանակի քննադատությունը, որ հաճախ էր դրսևորում աչառության ու կողմնակալության երևույթներ, սկզբնապես այնքան էլ բարեհաճ և արդարամիտ չի եղել ազգային հանճարի նկատմամբ, իսկ հայ իրականության մեջ դեռևս ճշտված չէին գրական ժանրերի, գեղարվեստական պատկերի, հերոսների կերպավորման, ժողովրդական նյութերի գրական մշակման, օտար գրականություններից թարգմանության, լայն առումով՝ իրականության հետ արվեստի գեղագիտական հարաբերությանն առնչվող բազմաթիվ խնդիրներից շատերի առաջադրողն ու լուծողը մեր իրականության մեջ հենց Թումանյանն ինքն էր: Բնական է, որ նա էլ պիտի քննադատության տեսադաշտում լիներ կենտրոնական թիրախներից մեկը:

Թումանյանագիտությունն սկիզբ է առել նախանցյալ դարի վերջերից, երբ մամուլում և առանձին գրքերով նոր էին տպագրվում ազգային հանճարի երկերը, և ժամանակի գրական մտավորականները՝ Մ. Աբեղյան, Լեո, Շիրվանզադե, Ավ. Արասխանյան, Ա. Չոպանյան, Լ. Մանվելյան, Խ. Մալումյան, Կ. Աղբալյան, Ս. Հայկունի, Տ. Դրամփյան, Պ. Մակինցյան, Վ. Տերյան, Հ. Մուրիաթյան, Հ. Քյուֆեջյան-Օշական, Ստ. Չորյան, Ե. Չարենց և ուրիշներ, հանդես էին գալիս նրանց մասին գնահատողական կամ քննադատական հոդվածներով: Փաստորեն, Թումանյանի գրական վերելքին ու ժողովրդականությանը համընթաց, մամուլում տպագրվեցին փոքրիկ ու մեծ գրախոսություններից սկսած՝ մինչև լրջագույն դրվատող ու բանավիճային հոդվածներ, ծավալուն գիտական ուսումնասիրություններ ու մենագրություններ, որոնցով աստիճանաբար ձևավորվեցին թումանյանագիտության ներկա համակարգը և մեծ գրողի մասին մեր այսօրվա ըմբռնումներն ու պատկերացումները:

Գրականագիտական տարբեր մեթոդների գործադրմամբ՝ աստիճանական նվաճումների հենց այս ընթացքն է գիտականորեն համակարգել ու բնութագրել Եվա Մնաց-

ցականյանն իր դոկտորական ատենախոսության մեջ, որը պիտի գնահատվի թե՛ Թումանյանի ստեղծագործության արժևորման և թե՛ մեր գրաքննադատական մտքի պատմության լուսաբանման տեսանկյունից: Այս մոտեցումն ակնառու է դարձնում, որ հայցորդը նախ՝ իրոք կատարել է նյութերի հավաքման բարեխիղճ ու տքնաջան աշխատանք, ապա՝ դրանց թեմատիկ դասդասումով, ըստ գրական խնդիրների կարևորության և իրեն հետաքրքրող գիտական հարցադրումների դիտարկմամբ, ինչպես և տվյալ ժամանակահատվածի գրական ըմբռնումների հաշվառմամբ արժևորել թումանյանագիտության զարգացման շրջափուլերն ու զարգացման աստիճանական ընթացքը: Մրա շնորհիվ ատենախոսությունն ստացել է նպատակահարմար կառուցվածք ու բովանդակային հարստություն:

Աշխատության չորս ծավալուն գլուխներում, որոնք ունեն մի քանի ենթագլուխներ (1-ինը՝ 4, 2-րդը՝ 5, 3-րդը՝ 6, 4-րդը՝ 3 ենթագլուխ), Թումանյանի ստեղծագործությունները հստակորեն բնութագրվում են հայ գրաքննադատական մտքի համապատկերում թե՛ իր ժամանակի մեջ և թե՛ նրանից դուրս՝ հետագա ժամանակներում: Այսպիսով պարզ է դառնում նաև Թումանյանին՝ որպես գրողի, ընկալման և նրա ստեղծագործության արժևորման ընթացքը:

Ատենախոսության գիտական բովանդակության, թեմայի հրատապության ու արդիականության, «հարցի պատմության» կամ նյութի մշակվածության աստիճանի ուսումնասիրության մեթոդաբանության, հարցադրումների հաջորդակարգության, իր նպատակների ու խնդիրների մասին հեղինակը հիմնավոր բացատրություններ է տվել ներածության մեջ՝ արժանանին հատուցելով նախորդ թումանյանագետներին՝ Ա. Տերտերյանին, Ա. Իճիկյանին, Մ. Մկրյանին, Էդ. Ջրբաշյանին, Հր. Թամրազյանին, Լ. Կարապետյանին, Լ. Հախվերդյանին, Ջ. Ավետիսյանին, Ժ. Զալանթարյանին, Ս. Հարությունյանին և մյուսներին: Իսկ տասը կետից բաղկացած եզրակացություններն ամփոփում են ուսումնասիրության գիտական արդյուքները:

Որպես ատենախոսի առավելություն՝ պետք է արձանագրենք, որ նա գիտական բարեխիղճության հետ միասին հանդես է բերել գրական երևույթները դիտարկելու անուրանալի ձիրք, վիթխարի նյութը համապատասխան գլուխներում ու ենթագլուխներում դասակարգելու և դրանք դիպուկ վերնագրելու գնահատելի հմտություն: Դրա արդյունքն են ատենախոսության կուռ, գրեթե անխոցելի կառուցվածքը, շարադրանքի հստակությունն ու գրական երևույթների բանաձևային որակումները, որոնք առավել տեսանելի են եզրակացություններում: Այսպես, առաջին գլխի ընդհանուր վերնագիրն

Է «Հովհաննես Թումանյանի ստեղծագործությունները 19-րդ դարի 90-ական թվականների գրաքննադատության գնահատմամբ», իսկ նրա հինգ ենթագլուխները համապատասխանաբար վերնագրված են՝ 1-ին՝ «19-րդ դարի 90-ական թթ. քննադատության միտումները և Հովհաննես Թումանյանը», 2-րդ՝ «Հ. Թումանյանի անդրանիկ ժողովածուն իբրև ժողովրդային Էպիկ բանաստեղծի ներկայացման հայտ», 3-րդ՝ ««Բանաստեղծություններ» երկրորդ ժողովածուն իբրև որոնումների նոր արտահայտություն», 4-րդ՝ «Լոռեցի Սաքոյի հոգեբանական հիմնավորվածության հարցի շուրջ», 5-րդ՝ «Հ. Թումանյանի անդրանիկ թարգմանությունները» («Շիլիոնի կալանավորը», «Մծիրի»):

Եվ այս հարցադրումները դիտարկված են 19-րդ դարի վերջին տասնամյակի «հին» ու «նոր» քաղաքակրթությունների, հայ իրականություն ներթափանցած փիլիսոփայական ու հասարակական նոր հայացքների, արվեստի ավանդական ու նոր տեսությունների ցավագին բախման, ազգային ազնիվ գաղափարաբանության և կուսակցական նեղմտության, գաղափարական տարբեր ուղղություններ դավանող մամուլի հակասություններում, գրական նոր ուղղությունների, հոսանքների, դպրոցների ձևավորված այն մթնոլորտի համապատկերում, որտեղ կայացել է Թումանյանի գրական հայտնությունը: Իսկ բնորոշ վերնագրերը հենց այն հարցադրումներն են, որոնք արծարծել է հայցորդն իր շարադրանքում և տվել դրանց գիտականորեն ընդունելի պատասխանները: Ընդ որում, Թումանյանի ստեղծագործությունների առաջին գնահատականները, թեր և դեմ կարծիքները նա արժևորել է սթափ մտքով, ասօրվա գրականագիտական մտածողությամբ և թումանյանագիտության նվաճումների դիրքերից: Իրավացի է ատենախոսը՝ 90-ական թթ. Թումանյանի առաջին քննադատներից առանձնացնելով Մանուկ Աբեղյանին, որը բացառիկ ներքնատեսությամբ բանաստեղծությունների տպագիր առաջին ժողովածուից կռահել էր մեծ գրողի ապագան:

Նույն լրջմիտ ու շրջահայաց վերաբերմունքը Ե. Մնացականյանը դրսևորել է ատենախոսության հաջորդ գլուխներում, որոնք, առանցքային լինելով, առաջինի տրամաբանական շարունակությունն են: Նրանցում հաջորդաբար դիտարկվում են 1900-ական, 1910-ական թվականները՝ ուրվագծելով հայ քննադատական մտքի զարգացման թերևս ամենից բուռն ժամանակների՝ գիտական հետաքրքրություն ներկայացնող պատմությունը:

Առանձնապես հաջողված ենք համարում ատենախոսի անդրադարձը այն բանավեճերին, որ ծագել էին բանահյուսական նյութերի գրական մշակման շուրջ Ս.

Հայկունու, Տ. Դրսմփյանի, լայն առումով՝ Թումանյանի և «հայոց դրամփյանիզմի» միջև: Այդ էջերում լավագույն կողմերով է դրսևորվել թումանյանագիտության նվաճումներին կատարելապես տիրապետող հասուն գրականագետը:

Երրորդ գլխի 5-րդ ենթագլուխը նվիրված է 1916 թ. «Հայաստանի պոեզիան» ժողովածուին և ոուս մտավորականների՝ Յու. Վեսելովսկու, Վ. Բրյուսովի և ուրիշների կողմից Թումանյանի գնահատմանը, որի վերաբերյալ ատենախոսի դիտարկումներին համամախտ ենք: Ընդունելի է նրա համերաշխությունը պրոֆ. Մ. Չանփոլադյանին՝ այդ նշանավոր անթոլոգիայում Հովհ. Թումանյանին և վաղուց մոռացված Լեոնեցին Յու. Վեսելովսկու կողմից գրեթե նույնաչափ գրական «տարածք» հատկացնելու խնդրում: Ավելին. ատենա-խոսը խորանում է նաև պատճառների մեջ և երևույթը բացատրում ոուս իրականության մեջ Թումանյանի մինչ այդ ճանաչման աստիճանով:

Չորրորդ գլուխը դիտարկում է խորհրդային առաջին տարիների՝ 1920 - 23 թթ. քննադատության վերաբերմունքը արդեն հասուն և հանճարի բարձունքները նվաճած Թումանյանի ստեղծագործության նկատմամբ: Կարևոր ենք համարում ոչ միայն Թումանյանի առանձին ստեղծագործությունների վերաբերյալ մամուլում եղած արձագանքների՝ Նալբանդյանի ասած «կրկին բեկումները», այլև ատենախոսության այն ենթագլուխները, որոնք ներկայացնում են Թումանյան մարդու և քաղաքացու հանրային գործունեությունը, ՀՕԿ-ի նախագահի պաշտոնում նրա ուղևորությունը Պոլիս և շփումները արևմտահայ մտավորականության հետ, ինչպես նաև հանճարեղ գրողի մահվան արձագանքները հայ և օտար մամուլի էջերում ու հետմահու հրատարակություններում:

Հարկ ենք համարում ընդգծել նաև, որ ատենախոսության էջերում Հովհ. Թումանյանը ներկայացված է որպես համահայկական երևույթ՝ «ամենայն հայոց բանաստեղծ» հասկացության բովանդակ իմաստով: Ատենախոսը անհրաժեշտ չափով անդրադարձել է նաև արևմտահայ գրական-մշակութային կյանքի գլխավոր կենտրոնի՝ Պոլսի հայ մտավորականության՝ Թումանյան երևույթին ու նրա ստեղծագործությանը տրված գնահատականներին, որոնց մեջ ևս Թումանյանը ներկայացվում է որպես ողջ հայության կյանքի, իղձերի ու ձգտումների բարձրագույն արտահայտիչ: Գնահատելի են հատկապես արևմտահայ գրադատության խոշորագույն դեմքի՝ երբեմն ծայրահեղ ու քմահաճ Հ. Օշականի թումանյանական արժևորումների լուսավոր և սովերոտ կողմերի գնահատումները:

Ատենախոսությունն ավելի կատարյալ տեսնելու ցանկությունը պարտավորեցնում է արտահայտել նաև մի քանի նկատառումներ:

Ուսումնասիրվող նյութի առատությունը, ժամանակի գրական-մշակութային կյանքը և նրանում Թումանյանի բացառիկ դերը բարեխղճորեն ներկայացնելու ազնիվ ձգտումն էլ բազմաթիվ գիտական արժանախիքների հետ միասին պայմանավորել են նաև ատենախոսության անցանկալի ծավալը՝ 610 էջ, որի համար հայցորդը նաև դիտողության պիտի արժանանա՝ դոկտորական ատենախոսության համար սահմանված ծավալը գրեթե կրկնակի գերազանցելու և ասելիքը խոսքային որոշակի տարածքում չներկայացնելու համար: Մեր կարծիքով, սակայն, ներկա դեպքում էականը սա չէ, այլ այն, որ ատենախոսության հեղինակը հստակորեն պատկերացրել է իր անելիքն ու ասելիքը և ճշգրիտ քայլերով իրագործել առաջադիր նպատակը:

Էջ 515 -ում կարդում ենք. «Քառյակներ Թումանյանն սկսել է գրել 1916 թվականից: Բայց նրա՝ իբրև քառյակագիր բանաստեղծի դեմքը բնորոշող կատարյալ նմուշները վերաբերում են 1919 - 22 թվականներին»:

Առհասարակ, Ե. Մնացականյանը կատարել է թումանյանական քառյակների և նրանց անմիջական արձագանքների ճիշտ վերլուծություն: Սակայն մեզ թույլ ենք տալիս կատարել մի հիշեցում: Նախ՝ Թումանյանը առաջին երկու քառյակները, որոնք պիտի մտնեին «Հառաչանք» պոեմ, գրվել են 1890 թ.: Ուրեմն՝ 1916 թվականը քառյակագրության սկիզբը համարելն ակնհայտ սխալ է: Երկրորդ՝ ի՞նչ չափանիշներով են 1916 - 1918 թթ. գրված հանճարեղ քառյակները ստորադասվում 1919 - 22 թթ. գրվածներին, եթե հիշենք, որ՝ «Ո՛ւր կորան»-ը գրվել 1916 թ. հունիսին, «Երկու դարի արանքում»-ը՝ 1917 թ. հունվարին, «Ծով է իմ վիշտն անափ ու խոր»-ը՝ փետրվարին, «Քանի մահ կա իմ սրտում»-ը՝ նոյեմբերի 7-ին, «Կյանքից արբած անցավոր»-ը՝ նոյեմբերի 10-ին, «Ո՛վ իմանա՛ ուր ընկանք»-ը՝ նոյեմբերի 30-ին, «Ինչքան ցավ եմ տեսել ես»-ը՝ դեկտեմբերի 24-ին, «Հոգիս տանը հաստատվել»-ը՝ դեկտեմբերի 27-ին, «Լիներ հեռու մի անկյուն»-ը՝ 1918 թ. փետրվարի 2-ին, «Երկու շիրիմ իրար կից»-ը՝ փետրվարի 4-ին, «Բերանն արնոտ Մարդակերը էն անբան»-ը՝ նոյեմբերի 3-ին: Ասել կուզի՝ մեջբերված անզգույշ արտահայտությունը կա՛մ պետք է քառյակների վերլուծությամբ հիմնավորվեր և ցույց տրվեին 1919 - 22 թթ. քառյակների առավելությունները, կա՛մ խնբագրվեր, մանավանդ որ այն ոչինչ չի ավելացնում իրոք լավ աշխատանքին: Բացի այս, նա բարեխղճորեն բերում է Թումանյանին «հայոց Օմար Խայամ» անվանող Ավ.

Ահարոնյանի այն բնութագրումները, որոնք վերաբերում են 1916 – 18 թթ. գրվածներին. օրինակ՝ «Բերանն արնոտ»-ը, «Քանի՛ մահ կա իմ սրտում»-ը:

Համամիտ ենք վերջին գլխում՝ 1920 – 23 թթ. ամենակարճ ժամանակահատվածի քննության սկզբունքներին ու հարցադրումներին և Թումանյանին խորհրդային նոր արվեստի տեսանկյունից գնահատողների կամ մերժողների տեսակետների անդրադարձին: Իր իրավունքն է «Երեքի դեկլարացիայի» շրջանում Չարենցի՝ «Ինչ պիտի լինի արդի հայ բանաստեղծությունը» հոդվածում Թումանյանի գնահատականի վրա չձանրանալը, սակայն «Երկու աշխարհի սահմանագծում» հոդվածում Թումանյանի չարենցյան «մերժումը» սկզբունքային է և անշրջանցելի. «Քաղաքում նստած՝ նա միշտ երազել է գյուղը, Էլեկտրաքարշով շրջել է փողոցից փողոց և հետո իրկունները Էլեկտրական լամպի սառը լուսյսի տակ գրել է հին, երազ դարձած օրերի մասին զարմանալի գեղցիկ պոեմներ ու երգեր»:

Կարծում ենք նաև՝ հանիրավի է աչքաթող արվել քննադատության մարքսիստական սոցիոլոգիական դպրոցի այնպիսի նշանավոր ներկայացուցիչ, ինչպիսին Հ. Սուրխաթյանն է: Թվարկվում են այդ դպրոցի բոլոր հետևորդները առանց 1910–1930 - ական թթ. հենց Թումանյանին, Տերյանին, Չարենցին, Բակունցին, Մահարուն արժևորած, Թիֆլիսում լույս տեսած «Մշակ», «Կարմիր աստղ», «Մարտակոչ», «Պրոլետար» թերթերի խմբագիրներից և ժամանակի ամենից եռանդուն քննադատներից մեկի անվան հիշատակման: Սակայն հենց նա է հերքել Թումանյանի վերաբերյալ Վ. Տերյանի «ունիկումի» տեսությունը, որի հանդեպ հայցորդը վերաբերմունք գրեթե չի արտահայտել: Բայց, ինչպես Էդ. Ջրբաշյանն է ժամանակին նկատել Սուրխաթյանի բնորոշումը, Թումանյանը ոչ թե ունիկում՝ բացառիկ ու հազվադեպ կայուն մեծություն է, այլ կենդանի գոյություն, որը որպես ուղենիշ «միշտ կանգնած է հայ գրականության զարգացման գլխավոր մայրուղու սկզբում»:

Կան հազվադեպ նկատվող մեկ - երկու մշուշոտ ձևակերպումներ: Էջ 8-ում առկա է «Գրեթե նույն սկզբունքով է աշխատում Լ. Հախվերդյանը», էջ 10-ում՝ «Սակայն ինչպես նախորդ ուսումնասիրողների դեպքում, դարձյալ չունենք քննադատական բնագրի ամբողջական նկարագիր»:

Անձամբ մեզ ընդունելի չէ թե՛ ատենախոսության մեջ, թե՛ սեղմագրում գործածված «Թումանյանի կենդանության ժամանակ» արտահայտությունը. մանավանդ անմահ Թումանյանի կապակցությամբ անհարմար է այդ կիրառումը: Նույնն է, ինչ թաղման ծիսակարգ կատարող քահանաներն այսօր գրաբարով «դատաւոր կեն-

դանեայց եւ մեռելոց»-ը մատչելիության համար թարգմանում են «դատավոր կենդանիների և մեռելների»: Հարց կառաջանա՝ ո՞ր կենդանիների: Գերադասելի է «Թումանյանի ողջության օրոք» ձևակերպումը:

Մեծ ու ծանրակշիռ աշխատանքի դեպքում այս չնչին նկատողությունները կարող էին և չլինել, սակայն անհրաժեշտ համարեցինք զգուշացնել և սրել ուսումնասիրողի զգոնությունը հետագա աշխատանքներում:

Մեր տպավորությամբ՝ ատենախոսն օժտված է գրական անհրաժեշտ գրագիտությամբ, վերլուծական խոր մտքով ու սուր դիտողականությամբ, հատկանիշներ, որոնք ատենախոսության շարադրանքը դարձրել են հաճելիորեն դյուրընթեռնելի, հարցադրումները՝ գիտական, իսկ դրանց պատասխաններն ու եզրահանգումները՝ համոզիչ: Արձանագրում ենք նաև, որ սեղմագիրն ու հայերենով Հայաստանում և արտասահմանյան օտարալեզու հրապարակումները արտացոլում են ատենախոսության հիմնական բովանդակությունը:

Ե. Մնացականյանի գիտամանկավարժական գործունեությունը և մանավանդ սույն ատենախոսության գիտատեսական մակարդակը ձևավորում են այն համոզումը, որ վաղուց գիտության ասպարեզում է արդեն գնահատելի վաստակի, մեծ ներուժի տեր, գիտական բարձրագույն աստիճանի համար հասունացած կարող անհատականություն, որից սպասելի են նոր ձեռքբերումներ:

Այս համոզումով էլ միջնորդում ենք ՀՀ ԳԱԱ Մ. Աբեղյանի անվան գրականության ինստիտուտում գործող ԲՈԿ-ի՝ «Գրականագիտություն 003» մասնագիտական խորհրդին՝ «Թումանյանի ստեղծագործությունները ժամանակի գրաքննադատական մտքի գնահատմամբ» ատենախոսության հրապարակային պաշտպանության համար Եվա Մնացականյանին շնորհելու բանասիրական գիտությունների դոկտորի գիտական աստիճան, որին նա միանգամայն արժանի է:

ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ԸՆԴԴԻՄԱԽՈՄ ԱՍՍՎԵԼ ՄՈՒՐԱԴՅԱՆ

Բան. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր, ԵՊՀ ակադ. Հր. Թամրազյանի անվան հայ գրականության պատմության ամբիոնի պատվավոր վարիչ

Պրոֆ. Ս. Մուրադյանի ստորագրությունը հաստատում եմ՝
ԵՊՀ հայ բանասիրության ֆակուլտետի դեկան՝

ԱՐԾՐՈՒՆ ԱՎԱԳՅԱՆ

Բան. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր

10. 11. 2021